
ДО 80-РІЧЧЯ ІВАНА ІВАНОВИЧА МОВЧАНА

20 грудня 2019 р. виповнилося 80 років відомому киевознавцю, кандидату історичних наук Івану Івановичу Мовчану. Вся його творча-наукова діяльність пов'язана з археологічним вивченням стародавнього Києва. За 35 археологічних сезонів він виявив і дослідив цілий музей археологічних артефактів, які стали золотим фондом джерельної бази історичного розвитку Києва IX—XIII ст. Очолоюючи Києвоокольний загін Київської постійнодіючої експедиції, І. І. Мовчан послідовно досліджував Китаєвський археологічний комплекс — могильник IX—XI ст., городище і посад; Кловський собор кінця XI ст. на Печерську; урочище «Красний двір» на Видубичах; печери Києво-Печерського монастиря; селище Предславине в районі Центрального стадіону. Здобутий ним матеріал став основою для його кандидатської дисертації «Історична топографія околиць стародавнього Києва» (1996 р.) і був опублікований в одноіменній монографії.

Від 1990 по 2005 рр. І. І. Мовчан очолював Старокиївську експедицію, яка проводила археологічні дослідження в «місті Володимира» і «місті Ярослава», в Коперевому кінці, на горі Щекавиці. У 1981—1986 рр. брав участь (разом з П. П. Толочком і В. Д. Бараном) у розкопках західнослов'янського городища міста Старігард VIII—XII ст. (ФРН), якими керував професор К.-В. Штруве.

У послужному списку І. І. Мовчана також робота в Державному історико-археологічному заповіднику «Софія Київська», де він у 1965—1970 рр. завідував філією «Кирилівська церква». Освіту здобув у Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка на історичному факультеті на кафедрі археології і музеєзнавства. Впродовж усього творчого життя активно займався охороною історико-культурної спадщини, очолював Київську міську організацію Українського товариства охорони пам'яток історії та культури.

Редколегія журналу і колектив Інституту археології НАН України щиро вітають ювіляра і бажають йому добрих і щасливих років.

Редколегія журналу «Археологія»

ДО 70-РІЧЧЯ СЕРГІЯ АНАТОЛІЙОВИЧА СКОРОГО

Цього року семидесятиліття святкує знайний скіфознавець, доктор історичних наук, професор, завідуючий відділом археології

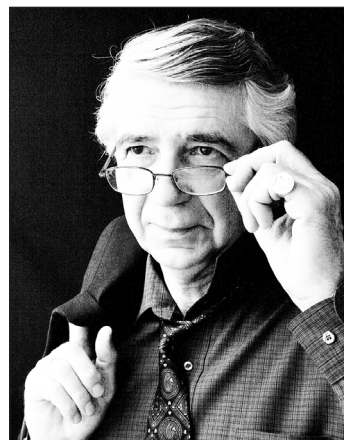
раннього залізного віку Інституту археології НАН України Сергій Анатолійович Скорий.

Народився ювіляр 14 грудня 1949 р. в м. Старий Крим Кримської обл., у родині службовців Анатолія Кириловича Скорого та Євгенії Василівни Гордєєвої. Вже з дитинства майбутній вчений цікавився пам'ятками старовини. Старий Крим — Солхат зі знаменитими пам'ятками золотоординського та кримсько-татарського часів давав змогу реалізуватись цій цікавості. В місті стояли руїни мечетей, медресе, караван-сараю. Прямо на вулицях та садибах можна було знайти давні монети, вістря стріл, чудову кераміку.

С. А. Скорий рано почав свій самостійний життєвий шлях. У 1966 р. після закінчення восьмого класу він вступив до Феодосійського політехнічного технікуму. Закінчивши його в 1970 р. та отримавши диплом «техніка-електрика» встиг попрацювати на Токмацькому ковальсько-штамповочному заводі. У 1970—1972 рр. служив у Радянській армії, де був кореспондентом дивізійної газети «Зірка». Після завершення служби влаштувався електриком в одну з військових частин м. Судак. Але душа прагнула творчості, її вабили нерозкриті таємниці минувшини...

У 1973 р. майбутній вчений познайомився з археологом М. А. Форонджуло та взяв участь у своїх перших археологічних розкопках на території Генуезької фортеці в Судакі. Наступний рік подарував С. А. Скорому зустріч з відомим кримським археологом А. О. Щепинським, а пізніше — зі знаним фахівцем з вивчення пізньоскіфської культури Т. М. Висоцькою. В експедиції В. А. Колотухіна він бере участь у розкопках курганів у Східному Криму. Так, Сергій Анатолійович стверджується у своєму прагненні присвятити життя дослідженням пам'яток старовини.

Після закінчення підготовчих курсів у 1975 р. він вступив на історичний факультет Сімферопольського державного університету. Всі роки навчання, до 1979 р., старанно освоював ази історії та археології. Виїжджав на розкопки скіфських курганів на Керченському пів-ові, Неаполя Скіфського, Усть-Альминського городища, поселення доби бронзи біля Феодосії, працюючи під керівництвом Т. М. Висоцької, К. К. Орлова, В. О. Колотухіна. З другого курсу Сергій Скорий очолював студентське наукове товариство історичного факультету. Разом зі своїми друзями-студентами (згодом відомими археологами) В. О. Кутайсовим та В. М. Мицом організував студентський археологічний клуб «Еос». Студент цілком визначився зі своєю майбутньою спеціальністю — скіфознав-

ством та розпочав власну дослідницьку роботу. Наукова доповідь С. А. Скорого «Скіфські довгі мечі» — серед кращих на Всесоюзній студентській археологічній конференції 1978 р. у Москві.

На момент закінчення університету він вже був автором низки наукових статей, дві з них (рідкісний для студента приклад) надруковані в головному профільному союзному виданні — «Советская археология». Ще під час університетських років доля звела С. А. Скорого з відомими археологами Є. В. Черненком та Б. М. Мозолєвським — авторами видатних археологічних відкриттів тих років. А після навчання у 1979 р. він вступив до аспірантури Інституту археології АН УРСР, яку вдало закінчив 1982 р. Його вчителями були видатні скіфознавці В. А. Іллінська, О. І. Тереножкін, Є. В. Черненко. Він познайомився з багатьма визначними дослідниками доби раннього заліза того часу: Г. Т. Ковпаненко, С. С. Бессоною (колеги з відділу), Г. І. Мелюковою, Г. І. Смирновою, Л. К. Галаніною, К. Ф. Смирновим, Б. А. Шрамком, спілкування з якими неабияк сприяло кращому розумінню наукової проблематики.

У 1983 р. з успіхом захистив кандидатську дисертацію «Озброєння скіфського типу в Середній Європі (до питання про зв'язки Скіфії та населення Середньої Європи)». Роком раніше вчений перейшов на роботу до відділу археології раннього залізного віку Інституту археології АН УРСР. Науковій роботі тут вчений присвятив все своє життя. Він пройшов шлях від молодшого наукового співробітника до провідного співробітника, завідувача відділом. Прийшовши у відділ, молодий вчений разом із С. С. Бессоною долучився до роботи наукової групи з вивчення пам'яток раннього залізного віку Українського Правобережного Лісостепу, що працювала під керівни-

цтвом Г. Т. Ковпаненко. Протягом багатьох років велись польові дослідження у Київській, Черкаській, Вінницькій обл. Спеціаліст працював керівником загону, заступником керівника експедиції. Разом із Г. Т. Ковпаненко та С. С. Бессоною він став співавтором фундаментальної монографії, присвяченої аналізу пам'яток скіфського часу Дніпровського Правобережного Лісостепу.

Подальшим напрямком своїх наукових досліджень С. А. Скорий обрав взаємодію кочового та осілого населення в Східноєвропейському Лісостепу задоби раннього заліза, паралельно продовжуючи працювати й над іншими темами та узагальнюючи матеріали нових розкопок. Робота в цьому напрямку викристалізувалась в докторську дисертацію «Кочовики передскіфської та скіфської доби в Дніпровському Правобережному Лісостепу (питання етнокультурної історії)», блискуче захищену в 1997 р. Позиції викладені в роботі отримали високу оцінку колег, її висновки широко використовуються фахівцями при розробці різноманітних проблем археології раннього залізного віку. У 2008 р. вченому присвоєно вчене звання «професор».

Фахівець активно веде польові дослідження, очолюючи разом зі своїм польським партнером та другом, проф. Яном Хохоровським спільну Українсько-Польську археологічну експедицію Інституту археології НАН України та Інституту археології Ягеллонського університету. Важливі матеріали були отримані в 1995—1998 рр. під час дослідження поховальної пам'ятки скіфської еліти — Великого Рижанівського кургану. Вціліла від пограбування гробниця дала цілий набір чудових знахідок, що увійшли до золотого фонду культури України.

Цією ж експедицією в 2000—2003 рр. було проведено роботи на відомому Мотронинському городищі скіфської доби. Досліджено поселенську структуру та оборонні споруди, масштабні роботи здійснено на могильнику. Вінцем стали розкопки восьмиметрового кургану Скіфська Могила — мабуть, найбільшого кургану розкопаного за часів української незалежності. Комплекс містив 2 поховання в стовпових гробницях у супроводі коней та виразного інвентарю.

Іншим регіоном польових досліджень С. А. Скорого стало Поворскля, з його знаменитим Більським городищем-гігантом. Було здійснено розкопки селища Лісовий Кут, Перещепинського могильника, а також комп-

лексу селітроварних печей козацького часу. Проводились активні розвідки, що дозволили розкрити специфіку поселенської структури Більського городища.

Останніми роками Сергій Анатолійович проводив дослідження поховань скіфської доби у Харківській, Черкаській, Полтавській та Кіровоградській обл.

У 2002 р. Сергій Анатолійович Скорий став завідувачем відділом скіфо-сарматської археології. І незмінно залишається ним ось уже 17 років. За цей час у відділ пришла ціла плеяда молодих дослідників, що плідно продовжують роботу своїх вчителів. Пожвавилась наукова діяльність, що знайшло вираження у публікаціях цілої низки фундаментальних монографій та захисті дисертацій співробітниками. Наукові ступені здобули всі фахівці довіреного йому підрозділу. У відділі вшановують своїх вчителів. Організовано низку наукових конференцій та видано збірки наукових праць на честь ювілею відділу та знаних фахівців О. І. Тереножкіна Б. М. Мозолецького, Є. В. Черненка, С. С. Бессоною. Під керівництвом професора захищено п'ять кандидатських дисертацій. Серед його учнів — О. Д. Могилов, Д. В. Каравайко, М. М. Дараган, С. А. Задніков, Д. С. Гречко, О. В. Ромашко, Р. В. Зимовець.

Сергій Анатолійович — плідний дослідник. Він автор понад 330 наукових робіт, присвячених різноманітним питанням археології раннього залізного віку півдня Східної Європи. Серед них — 14 монографій, що видані самостійно та у співавторстві. Ним проаналізовано низку видатних пам'яток скіфського часу: кургани Переп'ятиху, Скіфську Могилу, Близнець-2, Великий Рижанівський, Стеблівський могильник, Мотронинське городище тощо. Розроблено тематику взаємин кочових кіммерійців та скіфів з осілим лісостеповим населенням. Видано фундаментальні узагальнювальні роботи, присвячені пам'яткам Дніпровського Правобережного Лісостепу та Степової Скіфії. Не залишилися без уваги і пам'ятки козацького часу.

Професор відомий не лише в Україні, але й далеко за її межами. Свідченням цього стала висока оцінка його робіт та виступів на конференціях у Польщі, Румунії, Росії, Молдові, Франції, Болгарії тощо. С. А. Скорий є рецензентом більш ніж 30 монографій та наукових збірок, а також — науковим редактором понад 30 монографій, наукових збірок, періодичних видань. Він входить до редколегій провідних східноєвропейських археологічних видань

«Археологія», «Revista arheologica», «Археологія і давня історія України». Є членом Спеціалізованої вченої ради з захисту докторських дисертацій при Інституті археології, а також низки археологічних комісій, рад та товариств.

Крім наукових, С. А. Скорому добре вдаються і поетичні рядки. Він є автором шес-

ти збірок поезії, а його вірші надруковані не лише в Україні, а й в Росії, Молдові, Німеччині, США.

У свій черговий ювілей Сергій Анатолійович сповнений творчих сил та дослідницьких планів! Тож, побажаємо професору їх неодмінного здійснення!

*О. Д. МОГИЛОВ,
кандидат історичних наук,
Інститут археології НАН України*

*Д. В. КАРАВАЙКО,
кандидат історичних наук,
Інститут археології НАН України*

ДО 75-РІЧЧЯ АРКАДІЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА КОЗЛОВСЬКОГО

18 грудня 2019 р. відомому українському археологу, старшому науковому співробітнику відділу археології Києва, керівнику Старокиївської археологічної експедиції Інституту археології НАН України Козловському Аркадію Олександровичу виповнюється 75 років.

А. О. Козловський народився в 1944 р. у м. Дніпропетровську. З 1959 до 1965 рр. був студентом Індустріального технікуму м. Дніпропетровськ, а з 1967 до 1973 рр. навчався на історико-філологічному факультеті Дніпропетровського державного університету.

З 1974 р. Аркадій Олександрович працює у відділі давньоруської археології, а потім — у Відділі археології Києва Інституту археології НАН України (з 1974 р — на посаді старшого лаборанта, з 1980 р. — молодшого наукового співробітника, з 1982 р. — наукового співробітника, а з 1992 р. — старшого наукового співробітника).

У 1977 р. він вступає до аспірантури Інституту, яку закінчує у 1980 р., а в 1982 р. успішно захищає кандидатську дисертацію на тему: «Історико-культурний розвиток Південного Подніпров'я в IX—XIV ст.».

Аркадій Олександрович Козловський відомий, як спеціаліст у галузі археології та історії Давньої Русі і пізнього середньовіччя. Протя-

гом сорока п'яти років він проводить польові дослідження археологічних пам'яток Південного Подніпров'я, Подунав'я, Чернігівщини та Києва.

Близько десяти років А. О. Козловський проводив стаціонарні археологічні розкопки на поселеннях і могильниках Південного Подніпров'я. У результаті досліджень була складена археологічна карта пам'яток осілого населення, на основі якої вперше було виділено п'ять центрів, де чільне місце посідали ремісничі і торговельні діяльності, а також зроблено досить цікавий висновок про участь